

Wiesław Koman

Łubcze, gm. Jarczów, woj. zamojskie,
St. 26, AZP 94-92/19

Informator Archeologiczny : badania 23, 13-14

1989

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Zabytki znajdują się w magazynach w Krzemionkach oraz w PMA w Warszawie.
Badania będą kontynuowane.

Łącko, gm. Pakość,
woj. bydgoskie,
St. 6A, AZP: 43-3W/ nie bad.

Zespół Badań Prahistorycznych Kujaw
przy Bydgoskim Towarzystwie Naukowym

Badania prowadził zespół pod kierownictwem doc. dr hab. Aleksandry Cofty-Broniewskiej. Finansowały Uniwersytety Jagielloński i Łódzki. Osada z fazy I („AB”) kultury pucharów lejkowatych. Drugi sezon badań. Osada z fazy I („AB”) kultury pucharów lejkowatych.

Przebadano powierzchnię 100 m². Badania skoncentrowane były wewnątrz obiektu mieszkalnego. Był on zorientowany na linii W-E i posiada wymiary 12 x 9 m. Jego przyziemie wyznacza rama kamienna, w której zarejestrowano również dolki posłupowe. Pod względem konstrukcji i rozmiarów a także orientacji w terenie obiekt ten ma najbliższe analogie w odkryciach na stanowisku Łącko VI a dokonanych w 1973 roku oraz w kulturze pucharów lejkowatych na terenie Danii.

W części wschodniej badanego obiektu zarejestrowano prostokątne zaciemnienie o wymiarach 4 x 3 m wypełnione licznymi kamieniami ułożonymi warstwowo. W spągu tego zaciemnienia odkryto bursztyn i masywny wiór z krzemienia czekoladowego.

W wypełnisku obiektu zarejestrowano liczne fragmenty ceramiki typowej dla fazy samowskiej kultury pucharów lejkowatych oraz kilkadziesiąt różnych wytworów krzemienianych.

Materiały przechowywane są w Zespole Badań Prahistorycznych Kujaw.

Ze względu na wagę poznawczą tego zespołu, badania będą kontynuowane.

Lubecz, gm. Jarczów,
woj. zamojskie,
St. 26, AZP 94-92/19

Wojewódzki Ośrodek Archeologiczno-Konserwatorski w Zamościu

Badanie prowadził mgr Wiesław Koman. Finansował WKZ w Zamościu. Drugi sezon badań. Cmentarzysko kurhanowe kultury ceramiki sznurowej.

Stanowisko położone jest na lewej krawędzi małej doliny rzeki Rzeczycy. Obszar ten mieści się w Obrębie Grzędy Sokalskiej i zajmuje jej południową krawędź. Na stanowisku znajdowały się dwa zniszczone kurhany, zachowane w formie szczątkowej. Należały one do całego ciągu kopców ziemnych, zlokalizowanych na kulminacji garbów terenowych, a ciągnących się na przestrzeni kilkunastu kilometrów, od Chorążanki do Hubinka. W strefie tej zarejestrowano ok. 40 obiektów tego typu, z których większość wiązana jest z kulturą ceramiki sznurowej (KCSz).

Przebadano całkowicie oba kurhany, usytuowane w niewielkiej odległości od siebie, na kulminacji tego samego wzniesienia. Ich nasypy zostały prawie całkowicie rozorane podczas wieloletniej uprawy. Obecnie posiadały wysokości ok. 20-40 cm a ich średnice sięgały 15-18 m. Owalne, prawie koliste nasypy tych kurhanów odróżniały się w terenie nie tyle swą wysokością co intensywnie ciemnym, czarniawym zabarwieniem, wyraźnie odcinającym się na tle jaśniejszego brunatnego otoczenia. Prace badawcze rozpoczęto od wyznaczenia najwyższych punktów centralnych kurhanów, wykonania planów sytuacyjno-wysokościowych oraz wytyczenia osi krzyżowych po liniach N-S i W-E na każdym kopcu. Następnie wytyczono wykopy obejmujące swym zasięgiem całą powierzchnię rozsuniętych nasypów. Wzdłuż głównych osi ciąć pozostawiono świadki profilowe umożliwiające zachowanie czytelnego profilu przy równoczesnej eksploracji wszystkich ćwiartek kurhanu. Eksplorację prowadzono warstwami mechanicznymi, o miąższości do 10 cm prowadząc ich ciąca do „lustra wody”. Po całkowitym wyeksplorowaniu wszystkich ćwiartek i zadokumentowaniu profili rozbrano świadki, dorysowując ich rzuty poziome na odpowiednich głębokościach, do rzutów poszczególnych ćwiartek na tym samym poziomie. Uzyskano w ten sposób pełny obraz poziomego ciąca całych powierzchni kurhanów.

KURHAN Nr 1 posiadał niewysoki (ok 40 cm), płaski-płackowaty, owalny nasyp. W znacznym stopniu zniszczony był orką i pocięty brudami, stanowiącymi granice pól oraz naturalnymi procesami erozyjnymi. Dodatkowo niszczył go, wkopany w jego południowo-wschodnią część nasypu, betonowy słup wysokiego napięcia. W tym miejscu warto nadmienić, że w niezbyt dużej odległości od kurhanu (na kierunku SE od kurhanu), kilkanaście lat temu, jeden z rolników znalazł na polu kamienny toporek KCSz, który przekazał do zbiorów Muzeum w Tomaszowie. W trakcie eksploracji nasypu kurhanu odkryto krzemienno-sercowaty grociek do strąły, kilka narzędzi i odłupków krzemienianych, nieliczne kości oraz kilkanaście fragmentów ceramiki wczesnobrązowej. Zaobserwowano ponadto, że w ćw. D (południowo-zachodniej) na poziomie 60 cm od szczytu kopca występuje „dziwnie” miękka ziemia. Zabarwienie podłoża posiadało tu odcień czarno-brunatno-szarawy. Na analogicznych głębokościach w pozostałych ćwiartkach podłoże posiadało zbitą i twardą strukturę lessową o charakterze przedcalcowym, zabarwioną szaro. Sytuacja zaistniała w ćw. D sugerowała, że tam powinna znajdować się jama grobowa. Jednakże znacznych rozmiarów zasięg ciemnej ziemi o niejednorodnej, plamistej strukturze budził pewne obawy co do stanu zachowania grobu. Sytuacja taka pozwalała na przypuszczenia, iż jama grobowa została kiedyś już przekopana rabunkowym wykopem. Pewnym potwierdzeniem tych przypuszczeń był obraz ćw. D na gł. 90 cm. Gdy w pozostałych ćwiartkach wystąpił na tej głębokości praktycznie całe ze śladami wymywania nasypu, to ćw. D zachowała taką samą strukturę podłoża, jak w wyższych warstwach. Zaznaczyła się co prawda owalna czarna plama identyfikowana z jamą grobową o średnicach 3,5 i 2,5 m, ale obok niej widniały inne, nieco mniejsze a to

nadal pozostawało ciemne. W stropie jamy grobowej odkryto rozległe skupisko ceramiki ze zniszczonego naczynia (amforki?) KCSz oraz nieliczne kości ludzkie (?). Wśród ceramiki wyróżniono dno, fragmenty wylewu i górnych części brzuśca z ornamentem jodełkowym (rys. 1-1). W wypełniku jamy grobowej, na różnych głębokościach, odnajdywano drobne kości i zęby ludzkie. Jama grobowa eksplorowana była ćwiartkami. Uzyskano dzięki temu jej pełne profile. Dno jamy grobowej było płaskie i sięgało gł. 140 cm, licząc od jej stropu na poziomie — 90 cm. Górna część tego wypełnika posiadała jednolitą ciemną strukturę, dolna zaś zawierała plamisty układ brunatno-brązowy z licznymi śladami działalności drobnych gryzoni. W niewielkiej odległości od jamy grobowej, w ćw. C, na gł. 90 cm odsłonięto strop trapezowatej jamy gospodarczej, która częściowo swym wkłosem naruszała nasyp kurhanu od strony południowej. W rzucie poziomym posiadała wydłużony, owalny zarys o dł. 2,5 m i szer. 1,5 m, natomiast jej płaskie dno sięgało gł. 1,5 m od stropu. Jej wypełnik zawierał niewielką ilość materiału zabytkowego (sztydło kościane, drobne kości zwierzęce, nieregularną płytkę kamienną oraz kilka kości ludzkich(?)). Jama ta wydaje się być młodsza od kurhanu i najprawdopodobniej należy wiązać ją z okresem wczesnego brązu (materiały tego typu odkrywano w rozsuniętym nasypie kopca). Pierwotny nasyp kurhanu posiadał owalny, prawie okrągły zarys ze średnicą u podstawy wynoszącą 10 m i wznosił się stożkowato do wys. 2,5-3 m. Z kierunku północnego, północnowschodniego i wschodniego ograniczała go rozległa jama przykurhanowa, tzw. „glinianka”, której szerokość sięgała 5 m a największa głębokość dochodziła do 0,5 m poniżej poziomu calca. Jej przekrój poprzeczny był natomiast niekwaśny. Nie stwierdzono śladów obecności rowka przykurhanowego wokół nasypu kopca.

Fragmenty amfory odkrytej w stropie jamy grobowej pozwalają na jej rysunkową rekonstrukcję. Otrzymał się w ten sposób naczynie zaliczyć można do typu Ib amfor (wg J. Machnika — 1966). Było ono niezbyt wysokie (ok. 15 cm), przysadziste, gdzie największa wydatność brzuśca przewyższała wysokość naczynia a średnica wylewu była nieznacznie większa od średnicy dna. Górna część brzuśca zdobiona była pionowo nacinnym motywem jodełki. Amforka posiadała najprawdopodobniej dwa uszka umieszczone na największej wydatności brzuśca (niestety nie zachowane). Technologia wykonania amfory i jej typologia pozwalają datować kurhan jako „starszoznaowy”, należący do środkowoeuropejskiego horyzontu KCSz, na ok. 220 l. p.n.e. Zbliżoną amforkę odkryto w roku ubiegłym, w kurhanie, w Łubczu na stan. 24. Podobne naczynia występowały także w materiale tzw. grupy lubaczowskiej KCSz.

KURHAN NR II odznacza się w terenie jedynie ciemniejszym zabarwieniem nasypu, którego wysokość wynosiła zaledwie 20 cm. Wiosną br. na jego powierzchni znaleziono fragmenty ceramiki KCSz i dwa narzędzia krzemienne (huszczeń i wiórowiec). Oś główną kurhanu po linii N-S wyznaczono na miedzy, przebiegającej przez kurhan. Tworzyła ona swego rodzaju „ostaniec”, w którym zachowała się część pierwotnego nasypu kurhanu. Jej poprzeczne nachylenie, widoczne na profilu, przedstawia kąt spadku nasypu kopca. Biorąc to za wskazówkę do rekonstrukcji wysokości kurhanu można przypuszczać, że posiadał on pierwotnie ok. 2 m a jego stoki opadały pod kątem 45. Jama grobowa usytuowana była w południowo-zachodniej ćwiartce (D). W trakcie prac badawczych odsłonięto na gł. 30 cm od pow. gruntu tylko jej spąg (poziom — 70 cm od najwyższego punktu na miedzy). W grobie znajdował się zniszczony pochówek ludzki (szczątki przepalonych kości długich, kręgow i kilka zębów), fragmenty dużego naczynia — amfory oraz zachowany w całości miniaturowy puchar. Zabytki te tworzyły skupisko o średnicy 1 m na ile słabo czytelny zarys jamy grobowej, która posiadała prostokątny zarys o zaokrąglonych narożnikach. Jej długość dochodziła do 2 m a szerokość 1 m. W pozostałych ćwiartkach nie stwierdzono materiałów zabytkowych. Pierwotny zarys kurhanu posiadał owalny, prawie okrągły kształt o średnicy ok. 10 m. Z kierunku północnego, północnowschodniego i wschodniego ograniczała go duża jama przykurhanowa, tzw. „glinianka” o szerokości ok. 8 m i głębokości dochodzącej do 1 m. Jej przekrój poprzeczny posiadał niekwaśny kształt. Przypuszczalnie wydobywano z niej ziemię na sypanie kurhanu.

Puchar odkryty w kurhanie swym kształtem i proporcjami zbliżony jest do pucharków typu Vc (wg J. Machnika — 1966). Różni się jednak od nich brakiem zdobienia i wielkością, co nie pozwala na zaliczenie go do tej grupy. Jego wys. 8 cm, wylew posiada średnicę 7,5 cm a dno 4,2 cm, natomiast największa wydatność brzuśca 7 cm. Amfora była dużym naczyniem o wysokości ok. 25 cm z wylewem o średnicy 11 cm, brzuścem — 27 cm a dno przypuszczalnie posiadało ok. 10 cm średnicy, było płaskie i słabo wydodrębnione. Naczynie posiadało 3 pionowo przekłute uszka, usytuowane nieco powyżej największej wydatności brzuśca. Od uszek odchodzą w górę, ku szyjce, pary plastycznych wąsów. Uszka ustawione są w stosunku do siebie pod kątem prostym a na grzbiecie posiadały niewielkie zakłębienia. Amforka nie posiada żadnego ornamentu zdobniczego. Jedynie jej przydenna część nosi ślady przecierania lub wiechciowania. Naczynie to można zaliczyć do typu Ic amfor (wg J. Machnika — 1966). Oba opisane naczynia posiadają te same cechy technologiczne — mała ilość domieszki (naturalna), brązową jasną barwę i dobry wypal. Typologia wskazuje na ich schyłkowoelityczne pochodzenie, to samo wynika z ich technologii. W tej sytuacji kurhan nr II należy łączyć z drugą, schyłkową fazą środkowoeuropejskiego horyzontu KCSz i datować na ok. 2000 p.n.e.

Maciejowice, woj. siedleckie St. 1 i 2 patrz okresy brązu

Malce Kościelne, gm. Lipnik,
woj. tarnobrzeskie,
St. 25, AZP: 88-71/114

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej
Katedra Archeologii w Lublinie

Badania prowadził mgr Jerzy Libera. Finansował UMCS w Lublinie. Pierwszy sondaż.
Grób(?) kultury pucharów lejkowatych.

W trakcie jesienianych badań AZP, na polu ornym u podnóża niedatowanego kopca (zw. tatarskim) wyorano kilka pokawałkowanych płyt piaskowca. Z rozmowy z właścicielem pola ustalono, że pochodzą one z jednego miejsca. Innych materiałów wówczas nie stwierdzono.

Z sondażu (wykop o powierzchni 7 m²) wyeksplorowano kilka dalszych fragmentów płyt kamiennych, nie